

Nederlands

Illustraties bij de kerndoelen ... 'Te denken valt aan...'

Illustratie bij Kerndoel 1 po/so

1A Illustraties bij Taal en leesomgeving

- aanbod ontwikkelen voor schoolbreed werken in betekenisvolle thema's met rijke teksten;
- schoolbrede afspraken maken waarin het aanbod van literatuur en de leesroutine zijn vastgelegd;
- schoolbrede afspraken maken over het bevorderen van samenhang tussen lees- en schrijfactiviteiten;
- leesbevorderende activiteiten organiseren en deelnemen aan buitenschoolse leesbevorderingsactiviteiten;
- ouders betrekken bij het in de thuistaal voorlezen op school.

1B Illustraties bij Taal in de leergebieden

- projecten rond wereldoriënterende thema's organiseren, waarbij leerlingen informatie uit rijke teksten verwerken;
- sleutelprincipes per taaldomein vastleggen, waarmee binnen alle leergebieden gewerkt wordt;
- bieden van taalsteun bij het uitvoeren van lees-, schrijf- en spreektaken in de leergebieden;
- een taalbeleidsplan uitwerken en uitvoeren waarin is beschreven hoe verbindingen met andere leergebieden eruit kunnen zien.

Illustratie bij Kerndoel 2

2A Illustraties bij Luisteren en lezen met begrip

- de inhoud van een tekst weergeven in een schema, passend bij de tekststructuur;
- met regelmaat leesfilmpjes maken waarin leerlingen een minuut hardop voorlezen om hun eigen voortgang te monitoren;
- gesprekken voeren over voorgelezen boeken aan de hand van open vragen over inhoud en betekenis van het verhaal;
- aantekeningen maken bij een informatieve kinderpodcast, met als luisterdoel argumenten verzamelen bij een actueel onderwerp;
- de inhoud achter een hyperlink in een online tekst voorspellen en bespreken.

2B Illustraties bij Luisteren en lezen met diep begrip

- kennis over een onderwerp verdiepen door verschillende teksten over dit onderwerp te lezen, podcasts te beluisteren, of nieuwe media te bekijken of te beluisteren;
- twee rijke teksten bespreken over hetzelfde onderwerp die elkaar aanvullen, maar op sommige punten tegenstrijdig zijn;
- literaire gesprekken voeren over de waardering van gelezen boeken;

2C	▪ inzichten verwoorden die de leerling heeft opgedaan; ▪ mening geven over een actueel thema op basis van teksten over dit onderwerp.
	Illustraties bij Bronnen verkennen ▪ aangereikte bronnen die verschillen in betrouwbaarheid scannen op kernmerken; ▪ kiezen voor de betrouwbaarste bron in een serie van drie aangereikte teksten; ▪ opmerkelijke uitspraken uit een online tekst halen en fact-checken.

Illustratie bij Kerndoel 3

3A	Illustraties bij Doelgericht spreken en schrijven ▪ verzamelde informatie uit bronnen in deelonderwerpen clusteren in een eenvoudig schrijfplan; ▪ een mondelinge of schriftelijke instructie maken voor een bekend publiek; ▪ een persoonlijke anekdote vertellen met toepassing van kennis over verteltechnieken; ▪ een betogende tekst schrijven bij een wereldoriënterend of burgerschapsthema; ▪ een tekst reviseren op basis van feedback.
3B	Illustraties bij Creatief taal gebruiken ▪ een taaluiting in de thuistaal verwerken op een poster; ▪ een rap maken over gevoelens of ervaringen; ▪ een kort verhaal schrijven op basis van een associatieketen; ▪ in de huid kruipen van een voorwerp en de gevoelens van het voorwerp beschrijven.
3C	Illustraties bij Schrijven om te leren ▪ een schema maken bij een geschiedenistekst, zoals een tijdlijn of oorzaak-gevolgschema; ▪ aan het eind van de les op een Post-it schrijven wat je geleerd hebt of wat je moeilijk vond; ▪ een schriftelijke brainstorm om de achtergrondkennis te activeren.

Illustratie bij Kerndoel 4

4A	Illustraties bij Doelgericht gesprekken voeren ▪ op gesprekspartner afstemmen en doorvragen tijdens een interview met een bekende; ▪ afspraken maken over vorm en inhoud bij het maken van een gezamenlijk werkstuk; ▪ een debat voorbereiden en voeren over een actueel onderwerp uit de eigen leefwereld; ▪ klassenregels bepalen na overleg in de klas; ▪ een podcastgesprek opnemen over een boekpromotie.
4B	Illustraties bij Gesprekken voeren om te leren ▪ kennis opbouwen over het gebruik van verschillende talen en taalvariëteiten in verschillende contexten door ervaringen uit te wisselen; ▪ leeservaringen uitwisselen rondom gelezen boeken;

- oplossingen bedenken om minder water te verbruiken in het dagelijks leven;
- over een bekeken documentaire discussiëren.

Illustratie bij Kerndoel 5

5A

Illustraties bij Reflecteren op taalactiviteiten

- de eigen leesaanpak bij een complexe tekst bespreken;
- de gekozen schrijfaanpak evalueren na het schrijven van een tekst en bedenken wat er bij het schrijven van een volgende tekst nog beter kan;
- leerdoelen formuleren na het voltooien van een spreekbeurt, zoals 'naar je publiek kijken'.

Illustratie bij Kerndoel 6

6A

Illustraties bij Vorm en betekenis beschouwen

- homofonen en homoniemen vergelijken: *hart* en *hard*; *bank* (zitten) en *bank* (gebouw);
- de opbouw van woorden analyseren om de betekenis te ontdekken: *on+aard+ig*, *land+kaart*;
- verschillende situaties bedenken waarin verkleinwoorden worden gebruikt en uitleggen waarom dat gedaan wordt;
- zinnen maken aan de hand van wie-wat-waar-vragen bij een afbeelding en die steeds verder uitbreiden met zinsdelen en bepalingen;
- het effect ontdekken van het weglaten van alle bijvoeglijke naamwoorden in een literaire tekst;
- op verschillende manieren verwoorden dat je naar de wc moet: van heel plat tot uiterst formeel.

6B

Illustraties bij Spelling, formulering en interpunctie

- de spelling van woorden achterhalen als *tandpasta* en *onmiddellijk*, door de koppeling te maken tussen vorm en betekenis;
- bronnen zoals woordenboeken, een beeld- en gebarenwoordenboek of taaladviesites gebruiken, ook bij het reviseren van een tekst;
- het belang van een correcte spelling in verschillende contexten bespreken;
- bij de reviseerfase van een schrijfpodracht expliciet aandacht besteden aan correcte spelling en de achterliggende regels;
- betekenisverschillen verkennen met behulp van kennis over spelling.

Illustratie bij Kerndoel 7

7A

Illustraties bij Talige identiteit

- voorbeelden bespreken waarin mensen door keuzes in hun taalgebruik laten zien dat ze tot een bepaalde groep behoren, bijvoorbeeld door het gebruik van straattaal;

7B	▪ een rollenspel spelen waarbij de scène meerdere keren gespeeld wordt met gebruik van telkens een ander deel van het talig repertoire; ▪ een verslag schrijven over persoonlijke ervaringen met andere talen of taalvariëteiten.
	Illustraties bij Taalvariatie en taalverandering ▪ een lijstje maken van dagelijkse woorden en hun schooltaalvariant (<i>erbij doen</i> vs. <i>optellen</i>; <i>eten</i> vs. <i>voeding</i>); ▪ popsongs in verschillende regionale talen beluisteren en vergelijken; ▪ over nieuwe woorden praten die het afgelopen jaar zijn ontstaan en reflecteren op woordsoort en betekenis; ▪ informatie zoeken over de herkomst en betekenis van leenwoorden, spreekwoorden en gezegden en erover praten; ▪ verschillen en overeenkomsten tussen talen en taalvariëteiten ontdekken; ▪ het besef ontwikkelen dat het eigen talig repertoire gebruikt kan worden bij het leren van nieuwe woorden in het Standaardnederlands en het leren van andere talen.

Illustratie bij Kerndoel 8

8A	Illustraties bij Leesvoorkeur ▪ genres lezen die je niet eerder hebt gelezen, om de leesvoorkeur te ontdekken; ▪ leesgesprekken voeren bij een leestafel vol verschillende boeken: spannende boeken, verhalende non-fictie, informatieve boeken, poëziebundels en strips; ▪ boekpromotie-activiteiten gericht op het ontwikkelen van de leesvoorkeur.
8B	Illustraties bij Waarde van literatuur ▪ emoties verwoorden die gelezen gedichten oproepen; ▪ boeken bespreken over situaties die spelen in de klas, bijvoorbeeld pestgedrag; ▪ kennis over een historisch of wereldoriënterend onderwerp verdiepen door er een verhaal of gedicht over te lezen; ▪ argumenten uit een gelezen boek gebruiken in een betogende brief, waarin bijvoorbeeld gepleit wordt voor de aanleg van een speeltuin.

Illustratie bij Kerndoel 9

9A	Illustraties bij Verhalende teksten ▪ een tijdlijn maken bij een voorgelezen boek; ▪ elementen beschrijven die een verhaal spannend maken of bespreken hoe het spelen met tijd de spanning in een verhaal beïnvloedt; ▪ het probleem waarin het hoofdpersonage verwickeld raakt uitspelen; ▪ verhalende elementen benoemen in poëzie en game-scenario's.
9B	Illustraties bij Literaire genres ▪ teksten van verschillende literaire genres lezen en de kenmerkende aspecten bespreken, zoals een dagboektekst, limerick, fabel, theatertekst, liedtekst, sprookje en non-fictie; ;

- boeken classificeren op basis van inhoudelijke thema's;
- poëtisch taalgebruik in een gedicht bespreken;
- de eigen leesvoorkeur beschrijven aan de hand van genres en de daarbij behorende kenmerken.

Illustratie bij Kerndoel 1 v(s)o

1A

Taal- en leesomgeving

- aanbod ontwikkelen voor vakoverstijgend werken in betekenisvolle thema's met rijke teksten;
- schoolbrede afspraken maken waarin het aanbod van literatuur en de leesroutine zijn vastgelegd;
- leesbevorderende activiteiten organiseren en deelnemen aan buitenschoolse leesbevorderingsactiviteiten;
- een online omgeving aanbieden met rijke teksten in verschillende talen;
- een schooldebat organiseren.

1B

Taal in de leergebieden

- sleutelprincipes per taaldomein vastleggen, waarmee binnen alle leergebieden gewerkt wordt;
- een taalbeleidsplan voor de school uitwerken en uitvoeren waarin is beschreven hoe verbanden met andere leergebieden eruit kunnen zien;
- bieden van taalsteun bij het uitvoeren van lees-, schrijf- en spreektaken in de leergebieden;
- de samenwerking tussen vaksecties faciliteren om samenhang te creëren;
- een vakoverstijgende projectweek organiseren waarin leerlingen taalactiviteiten uitvoeren.

Illustratie bij Kerndoel 2

2A

Luisteren en lezen met begrip

- de betekenis bespreken van gelezen verhalen, toneelstukken of gedichten;
- begrip tonen door informatie uit een documentaire in een schema te plaatsen;
- elkaars strategisch leesgedrag bespreken en beoordelen bij een complexe tekst;
- de structuur van hyperlinkteksten verkennen;
- vragen bedenken over de te leren inhoud uit teksten.

Aanvulling havo-vwo:

- de hoofdlijnen bespreken van een bekeken talkshow over een maatschappelijk vraagstuk;
- de mening van een schrijver van een opiniestuk uit een kwaliteitskrant bespreken.

2B	Luisteren en lezen met diep begrip ▪ begrip van een onderwerp verdiepen door meerdere teksten over hetzelfde onderwerp met elkaar te vergelijken; ▪ literaire gesprekken voeren over de waardering van gelezen boeken; ▪ een infographic op basis van meerdere teksten maken van inhoud die onthouden moet worden, passend bij het studiedoel; ▪ een door AI gegenereerde tekst kritisch evalueren. Aanvulling havo-vwo: ▪ een politiek opiniestuk analyseren op inhoud en vorm; ▪ een presentatie voorbereiden waarbij informatie uit verschillende bronnen vergeleken en geïntegreerd wordt; ▪ primaire bronnen bij geschiedenis contextualiseren of vergelijken.
2C	Bronnen verkennen ▪ verschillende aangereikte teksten over hetzelfde onderwerp vergelijken en analyseren; ▪ de betrouwbaarheid van door AI gegenereerde teksten bespreken; ▪ opmerkelijke uitspraken uit een online tekst halen en fact-checken.

Illustratie bij Kerndoel 3

3A	Doelgericht spreken en schrijven ▪ een schrijfplan maken op basis van doel, publiek en context; ▪ een review schrijven over een bezochte theatervoorstelling of een gekocht product voor andere gebruikers; ▪ een podcast maken naar aanleiding van een snuffelstage of bedrijfsbezoek in het kader van beroepsoriëntatie; ▪ een betoog houden over een maatschappelijk probleem; ▪ een verslag schrijven naar aanleiding van een activiteit of uitgevoerd proefje. Aanvulling havo-vwo: ▪ een uiteenzetting of beschouwing schrijven of uitspreken over een verschijnsel of kwestie; ▪ een synthese maken van twee of drie teksten over een maatschappelijk thema; ▪ tekstinhoud verzamelen en selecteren door kritisch digitale hulpmiddelen te benutten.
3B	Creatief taal gebruiken ▪ een persoonlijke ervaring verwerken tot een ultrakorte tekst of een elevator pitch; ▪ met afwijkende interpunctie spelen, of het doorbreken van genreconventies; ▪ ervaringen, interesses en talenten verwoorden in een vorm naar keuze; ▪ culturele ervaringen waarderen in de vorm van 'spoken word'. Aanvulling havo-vwo: ▪ een rap maken met zelfbedachte woorden, gebruikmakend van straattaal; ▪ bewust doorbreken van taalconventies.
3C	Schrijven om te leren ▪ een infographic maken van teksten over een maatschappelijk onderwerp; ▪ een samenvatting maken van één of enkele bronnen rond een burgerschapsthema;

- een leerlogboek gebruiken om gedachten en vragen te noteren over het onderwerp dat bestudeerd wordt.

Aanvulling havo-vwo:

- aantekeningen maken en verbanden daarin aanbrengen tijdens de uitleg van de docent.

Illustratie bij Kerndoel 4

4A

Doelgericht gesprekken voeren

- live of online deelnemen aan een forumdiscussie;
- een debat voorbereiden en voeren over een actueel maatschappelijk onderwerp, waarbij de meningen sterk uiteenlopen;
- een afspraak maken voor een snuffelstage;
- een podcastinterview opnemen met een werknemer van een bedrijf;
- een chatgesprek voeren met een medewerker van een klantenservice.

Aanvulling havo-vwo:

- in een discussie of debat een andere mening verdedigen dan die van jezelf.

4B

Gesprekken voeren om te leren

- kennis opbouwen over geestelijke stromingen of andere vormen van diversiteit in de Nederlandse samenleving door ervaringen uit te wisselen;
- ideeën en meningen uitwisselen over gelezen literatuur;
- manieren bedenken om het gebruik van dialecten van het Nederlands te blijven stimuleren;
- een probleem, vraagstuk of situatie verkennen, vanuit verschillende perspectieven.

Aanvulling havo-vwo:

- de mogelijkheden verkennen om te handelen ten aanzien van maatschappelijke vraagstukken door zienswijzen uit te wisselen.
- individuele en collectieve bijdragen verkennen die kunnen bijdragen aan oplossingen van een maatschappelijk vraagstuk.

Illustratie bij Kerndoel 5

5A

Reflecteren op taalactiviteiten

- elkaars leesaanpak bij een complexe tekst bespreken en beoordelen;
- eerder geformuleerde leerdoelen – bijvoorbeeld meer structuur aanbrengen – meenemen bij het voorbereiden van een mondelinge presentatie.

Illustratie bij Kerndoel 6

6A

Vorm en betekenis beschouwen

- de betekenis analyseren van krantenkoppen als “een leerling *verhuist/verhuisd*”, of “een moslima *ontsluiert/ontsluierd*”;

	- het wel of niet gebruiken van verkleinwoorden in bepaalde contexten beredeneerd kunnen uitleggen: in de juridische context spreek je bijvoorbeeld niet over een <i>advocaatje</i> en een <i>vonnisje</i>; - de plekwisseling van persoonsvorm en onderwerp ontdekken als je een bepaling toevoegt en vergelijken hoe dat in andere talen gebeurt (ik ga naar de bioscoop – morgen ga ik naar de bioscoop); - advertenties vergelijken vanuit de vraag welke advertentie het meest effect zal hebben, op basis van gemaakte keuzes in opbouw en taalgebruik; - het effect analyseren van gebruikte stijlmiddelen in verschillende soorten teksten.
6B	Spelling, formulering en interpunctie - homofone werkwoordsvormen correct leren spellen zoals verhuist en verhuisd, door de context en betekenis erbij te betrekken; - het belang van een correcte spelling in verschillende beroepscontexten bespreken; - bronnen zoals woordenboeken, zelfgemaakte lijstjes, taaladviezen of taalboekjes gebruiken, ook bij het reviseren van een tekst; - veelvoorkomende alledaagse taalfouten bespreken en het effect daarvan. Aanvulling havo-vwo: - woorden met tekens die bepalend zijn voor de uitspraak van het woord correct spellen, zoals defilé, mise-en-scène en zonne-energie.
6C	Zakelijke genres (havo-vwo) - kenmerken en specifiek taalgebruik benoemen in handleidingen; - klachtenbrieven lezen en bespreken welke brief het duidelijkst is en waarom; - kenmerken van verhuisberichten bespreken en er zelf een schrijven.
6D	Overtuigingskracht van teksten (havo-vwo) - een argumentatieschema maken bij een betogende tekst over een maatschappelijk probleem, bijvoorbeeld roken; - in een politiek debat benoemen of het gaat om politieke argumentatie of bijvoorbeeld medische argumentatie; - verschillende opnames van boekpromoties vergelijken en bespreken welke het overtuigendste is.

Illustratie bij Kerndoel 7

7A	Talige identiteit - keuzes verwoorden rondom taalgebruik en non-verbale communicatie na afloop van een presentatie; - op de eigen woordkeuze reflecteren in de interactie met een ander; - de keuze voor een taal of taalvariëteit van een influencer bespreken. Aanvulling havo-vwo: - in muziekgenres herkennen hoe uiting wordt gegeven aan talige identiteit.
7B	Taalvariatie en taalverandering over de positie van verschillende talen in de maatschappij een gesprek voeren;

- artikel lezen en bespreken over voorbeelden van taalverandering zoals 'hun als onderwerp van de zin';
- uitingen herkennen die een negatieve gevoelswaarde hebben gekregen;
- de invloed van taalcontact op straattaal verkennen;
- een gedicht van vroeger lezen en 'vertalen'.
- het besef ontwikkelen dat het eigen talig repertoire gebruikt kan worden bij het leren van nieuwe woorden in het Standaardnederlands en het leren van andere talen.

Aanvulling havo-vwo:

- veelvoorkomende fouten in taalgebruik verkennen in relatie tot taalnormen, zoals 'hun hebben', 'die meisje' en 'als mij'.

Illustratie bij Kerndoel 8

8A

Leesvoorkeur

- teksten van verschillende genres en schrijvers lezen en beluisteren, zoals poëzie, spoken word, verhalen, romans, multimediale teksten, theatervoorstellingen, verhalende non-fictie en strips;
- boekpromotie-activiteiten gericht op het ontwikkelen van de leesvoorkeur.
- een boekenvlog maken om de leeservaring te verwoorden;

Aanvulling havo-vwo:

- een leesautobiografie schrijven.

8B

Waarde van literatuur

- emoties verwoorden die gelezen gedichten oproepen;
- boeken evalueren die handelen over kwesties die spelen in het persoonlijke leven, bijvoorbeeld een echtscheiding of ontluikende liefde;
- kennis over een burgerschapsthema verdiepen door er een verhaal of gedicht over te lezen;
- een discussie over een maatschappelijk probleem voeren naar aanleiding van het lezen van boeken over dat thema.

Aanvulling havo-vwo:

- verschillende verschijningsvormen van literaire teksten over hetzelfde onderwerp op waarde schatten: een dagboekfragment, een gedicht, een historische roman en een biografie.

Illustratie bij Kerndoel 9

9A

Verhalende teksten

- flashbacks en flashforwards herkennen in een verhaal en het effect bespreken op de spanning van een verhaal;
- de spanning en sfeer in een verhaal bespreken en verkennen welke elementen uit tijd, plaats en omstandigheden daar invloed op hebben;
- verteltechnieken vergelijken in klassieke en hedendaagse sprookjes.

Aanvulling havo-vwo:

- verhalende elementen benoemen in brieven of speeches;

	▪ titel, motto en motieven koppelen aan het centrale thema.
9B	Literaire genres ▪ teksten van verschillende literaire genres lezen en de kenmerkende aspecten bespreken, zoals een sonnet, detectives en biografieën; ▪ beeldspraak analyseren en interpreteren in gedichten; ▪ overeenkomsten en verschillen benoemen tussen verschillende verschijningsvormen van hetzelfde verhaal: graphic novel, roman en verfilming; ▪ het taalgebruik in een gedicht vergelijken met het taalgebruik in een zakelijke tekst over hetzelfde onderwerp; ▪ de eigen leesvoorkeur beschrijven aan de hand van genres en de daarbij behorende kenmerken. Aanvulling havo-vwo: ▪ de relatie tussen vorm en betekenis van een gedicht analyseren; ▪ de stijl van een schrijver ontdekken door te kijken naar woord- en taalgebruik.
9C	Literatuur uit verschillende tijden ▪ verschillende levens van kinderen tijdens de Tweede Wereldoorlog verkennen aan de hand van kinderdagboekfragmenten uit die tijd; ▪ naar aanleiding van een oudere tekst gesprekken voeren over veranderingen in normen en waarden en taalgebruik in de samenleving; ▪ aspecten en emoties herkennen van personages uit historische teksten en verbinden met de eigen tijd, leef- en beleevingswereld; ▪ universele thema's in teksten uit verschillende periodes benoemen, zoals trouw, verliefdheid, onderdrukking of verzet.
9D	Literatuur in tijd en context (havo-vwo) ▪ een bewerking van een 17e-eeuws lied lezen en verbinden aan kennis over die tijd; ▪ verhalen en gedichten over een bepaalde historische gebeurtenis interpreteren vanuit standplaatsgebondenheid; ▪ verwijzingen naar Arthurromans herkennen in voorbeelden van hedendaagse literatuur.